

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА РОБОТА З ТЕКСТАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ДРУГОМУ КЛАСІ

(методичні рекомендації до підручника «Українська мова та читання. 2 клас», автори О. Л. Іщенко, С. П. Логачевська). Видавництво «Літера ЛТД»

С. П. Логачевська, Заслужений вчитель України, кандидат педагогічних наук

ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС МЕТОДИКИ

Державним стандартом початкової освіти визначено вимоги до розвитку навичок з читання: учні повинні читати правильно, за нормами літературної вимови, читати плавно доступні за змістом і мовою твори з додержанням граматичних і логічних наголосів, пауз, інтонації і темпу відповідно до змісту того, що читається, розуміючи прочитане. Цього треба вчити всіх, враховуючи спосіб читання.

Варіант 1 – читають реченнями

Варіант 2 – читають складами і словами

Ось чому на уроках української мови під час вивчення нового матеріалу – знайомства з текстом доречно використовувати диференційовані поетапні завдання у кількох варіантах.

Пропонувати поетапну роботу над текстом доцільно тому, що учням важко відразу одночасно дотримуватися всіх вимог: читати правильно, свідомо, виразно. Тільки після такої поетапної цілеспрямованої роботи з різними групами учнів легше виробляти відповідні навички читання.

На першому етапі пропонуються завдання для вироблення навичок правильного читання. Слова, відшукані учнями варіанта 1, використовуються для гри «Луна». Один учень чітко називає багатоскладове слово, а всі інші колективно повторюють його.

Завдання школярів першої групи стимулюють правильні відповіді учнів другої групи.

На другому та третьому етапах завдання спрямовані на вироблення навичок свідомого читання. На четвертому етапі після виконання варіантних завдань проводиться колективна робота: визначення інтонації, темпу читання окремих частин тексту; пояснення, чому в кінці речень стоять !, ?.

Виходячи на спільне завдання, всі учні зможуть правильно, свідомо і виразно читати текст, а в підсумку – обговорювати його зміст і порушені проблеми, розвивати критичне мислення, створювати власні тексти – усні і письмові.

Підходу, що розглядається, відповідає така структурно-логічна схема.

Вироблення правильного, свідомого, виразного читання

I етап	Варіант 1 Мовчазне читання. Прочитайте правильно і відшукайте багатоскладові слова	Варіант 2 Читання пошепки. Прочитайте правильно і відшукайте багатоскладові слова
---------------	---	--

Перевірка варіанта 1. Гра «Луна». Один учень читає багатоскладові слова, а інші повторюють.

II етап	Варіант 1 Відшукайте опорні слова, які розкривають зміст тексту	Варіант 2 Читайте пошепки далі. Думайте, про що читаєте
----------------	---	--

Перевірка всіх завдань. Слухають всі.

III етап	Варіант 1 Відшукайте образні слова, вислови	Варіант 2 Відшукайте слова, вирази, що сподобались
-----------------	---	--

Перевірка всіх завдань.

IV етап	Варіант 1 Подумайте, яким голосом передати своє ставлення до прочитаного	Варіант 2 Поясніть вживання розділових знаків !, ?.
----------------	--	---

Перевірка всіх завдань.

V етап	Спільне завдання Прочитайте текст. Підготуйтеся до правильного, свідомого, виразного читання
---------------	--

Перевірка. Читання вголос.

Перевага такого підходу полягає в тому, що учні, виконуючи різні завдання, виробляють навички мовчазного читання.

Успішній поетапній роботі по варіантах має передувати колективна робота над виробленням умінь виконувати різні завдання.

Учні варіанта 2 працюють з учителем різними способами: читання пошепки за «буксиром», вибіркоче читання слів, речень тощо.

У роботі над планом переказу прочитаного теж має бути дотримана послідовність.

Складання плану

I етап	Варіант 1 Прочитайте мовчки і поділіть текст на закінчені частини	Варіант 2 Доберіть сюжетні малюнки відповідно до змісту
---------------	---	---

Перевірка: варіант 1 – називає кількість частин тексту
варіант 2 – словесно описує дібрані малюнки

II етап	Варіант 1 Доведіть думку щодо поділу тексту на частини	Варіант 2 Виберіть основні малюнки
----------------	--	--

Перевірка всіх завдань. Слухають всі.

III етап	Варіант 1 Придумайте заголовки до кожної частини	Варіант 2 Доберіть підписи до основних малюнків
-----------------	--	---

Перевірка всіх завдань.

IV етап	Спільне завдання Вибір кращих заголовків і підписів до малюнків для складання плану прочитаного
----------------	---

Переказування за складеним планом.

«Галочка». За Оксаною Іваненко

I. Колективна робота

1. Учитель читає оповідання «Галочка».
2. Діти відповідають на запитання до тексту.

- Чи в наш час відбуваються описані події?
- Чому ви так думаєте?
- Чому оповідання називається «Галочка»?
- Як назва показує ставлення авторки до своєї героїні? Як ще можна назвати оповідання?
- Прогляньте текст і відшукайте слова, які ви не зрозуміли.

II. Підготовка до правильного, свідомого і виразного читання

Поетапна робота над текстом (у дужках зазначено можливі відповіді)

I етап	Варіант 1 Мовчки прочитайте оповідання і відшукайте багатоскладові слова (<i>маленькою, приготували, прокинулася, одягається, Пилипівна, усміхався, сподобався, десятикласники, навчальний, подружилися, відповідають, нітрішечки, сподобалося</i>)	Варіант 2 Робота з учителем. Читання тексту пошепки за «буксиром». Учитель наголошує на тому, щоб учні читали правильно, дочитуючи закінчення і не пропускаючи букв
---------------	---	---

Перевірка варіанта 1. Гра «Луна». Одні учні читають багатоскладові слова, а інші – повторюють їх та відшукують в тексті.

II етап	Варіант 1 Прогляньте мовчки текст, відшукайте опорні слова, які розкривають зміст оповідання, вказуючи на дію предмета хотілося, не спатиме, купили, прокинулася, поспішає, задзвонив, підемо, вийшов, посміхнувся, почнемо, подружилися піднімала, подумала	Варіант 2 Учні разом з учителем читають пошепки далі і готуються сказати, про що вони читали. Наприклад: Я прочитав/прочитала про привітання директора; про те, що треба піднімати руку, якщо хочеш щось сказати тощо...
----------------	--	---

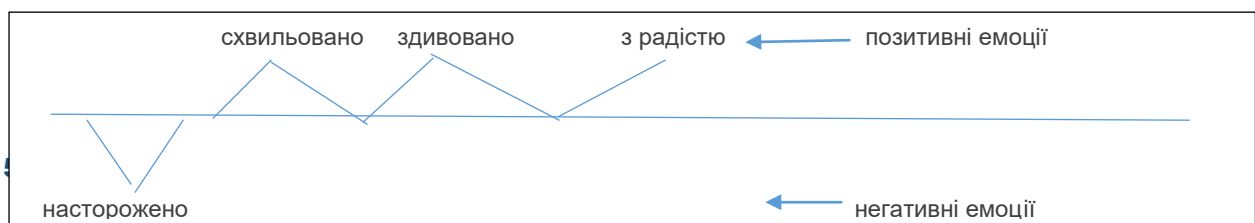
Перевірка всіх завдань.

III етап	Варіант 1 Відшукайте образні / цікаві слова, вислови (<i>справжня школярка; мама, як навмисне; цілих десять класів: враз замовкли; нітрішечки не страшно...</i>)	Варіант 2 Дочитайте пошепки текст і відшукайте слова, вирази, що сподобалися (приготувала ще звечора, іде горда; зовсім як доросла; усміхнувся привітно; аж підстрибнула; підняла обидві руки)
-----------------	--	--

Перевірка всіх завдань. Одні учні називають слова, а інші знаходять їх у тексті.

IV етап	Варіант 1 Мовчки прочитайте оповідання і подумайте, якою інтонацією передати своє ставлення до прочитаного. Складіть текстограму, на якій треба вказати різні інтонації голосу під час читання тексту.	Варіант 2 Поясніть вживання !, ? в кінці речень: Цілих десять класів! (<i>захоплення</i>) Перший клас, до мене! (<i>радісне спонукання до дії</i>) От добре в школі! (<i>задоволення</i>)
----------------	--	--

Приклад текстограми

Колективна робота. Учні в групі радяться і записують на дошці відповідну текстограму.

Учитель допомагає учням відшукувати речення зі знаком оклику і пояснювати їх вживання.

Перевірка всіх завдань.

II етап	Варіант 1 Прочитайте першу половину тексту	Варіант 2 Прочитайте перших 4 абзаци
----------------	---	---

III. Колективна робота

Виконання завдань 3–6 на с. 11.

«Школа в Україні 100 років тому»

I. Колективна робота

1. Учитель читає текст «Школа в Україні 100 років тому».
2. Словникова робота: світлина, Українські січові стрільці, Закон Божий, держава.

Діти відповідають на запитання до тексту.

- Чи в наш час відбуваються описані події?
- Чому ви так думаєте?

II. Робота в парах (один учень з варіанта 1, другий – з варіанта 2, можна 1 : 2, малі групи)

I етап	Прочитайте один одному по одному разу перший абзац. Разом підготуйте відповідь на запитання по першому абзацу шляхом вибіркового читання.
---------------	---

- Скільки років цій фотографії?
- Скільки шкіл було у той час в Україні?
- Скільки людей вміло читати і писати?
- До яких держав належали тоді українські землі?
- Якою мовою не могли навчатися всі українські діти?

II етап	Прочитайте один одному по одному разу другий абзац. Разом підготуйте відповідь на запитання по другому абзацу шляхом вибіркового читання.
----------------	---

Учитель ставить запитання, учні в парах знаходять відповідне речення і разом або по одному зачитують його.

- У якому році зроблено світлину?
- Що на ній зображено?
- Хто організовував школи на Волині?
- Які предмети були у школі?
- Які предмети вам знайомі?

III. Колективне виконання завдань на с. 14.

«Тиждень». Ян Бжехва. Переклад Наталі Забіли

I. Колективна робота

1. Учитель читає вірш «Тиждень».
2. Словникова робота.

Вчимо учнів користуватися виносками для пояснення значення висловів: кіт в мішку, носять решето з водою, бродить по присілку.

II. Робота в парах

Прочитати по черзі строфи вірша.

III. Робота в малих групах

Розподілити по групах строфи тижня відповідно до днів тижня.

Виділити слова автора.

Вивчити напам'ять ці строфи.

IV. Колективна робота

1. Колективне читання по строфах вірша «Тиждень».
2. Відшукати відповіді на запитання 1, 2, 3 на с. 17.

Домашнє завдання.

Варіант 1. За бажанням вивчити вірш напам'ять

Варіант 2. Виразно читати вірш

«Пригоди малого Ніколя». Рене Госінні, Жан-Жак Сампе
Переклад Зої та Олени Борисюк

I. Колективна робота

1. Читання тексту вчителем.

- Це серйозний чи смішний текст? Чому ви так думаєте?

2. Словникова робота: сувенір, мушля, Іспанія, вигулькнув, меню, Швейцарія...).
Відшукування речень з цими словами.

II. Підготовка до правильного, свідомого і виразного читання

Поетапна робота над текстом

I етап	Варіант 1 Прочитайте мовчки оповідання і виберіть багатоскладові слова (<i>роздивитися, показувати, розрізання, вигулькнути, запротестував, повикладали, пообідали, сваритиметься</i>); імена <i>Клод, Мексан, Рюфюс</i>)	Варіант 2 Робота з учителем. Читання пошепки за «диктором».
---------------	--	---

Перевірка завдань варіанта 1.

Гра «Луна». Учні по черзі називають багатоскладові слова, а інші – повторюють їх.

II етап	Варіант 1 Прогляньте мовчки текст, відшукайте опорні слова – назви предметів (хто?, що?), які розкривають зміст оповідання (<i>вчителька, предмет, кістка, мушля, ніж, директор, меню, листівка, книжка, книжка, годинник, покарання, урок</i>)	Варіант 2 Учні з учителем читають пошепки далі, щоб потім коротко сказати, про що вони прочитали (про розмову директора з учнем, про предмети, які принесли учні на урок, про золотий годинник...)
----------------	---	--

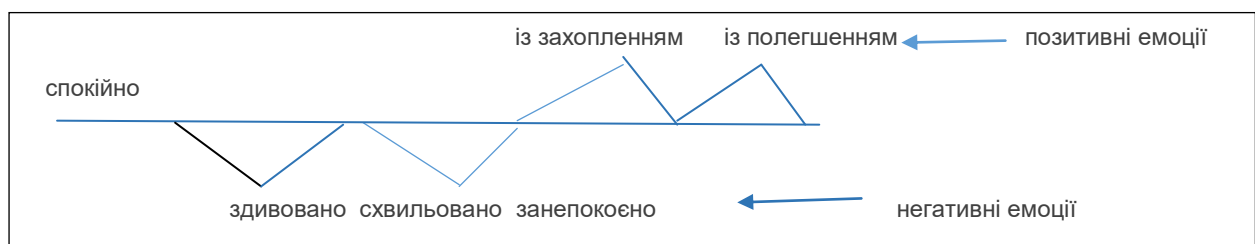
Перевірка всіх завдань. Слухають всі.

III етап	Варіант 1 Знайдіть і прочитайте за особами розмову директора з учнем.	Варіант 2 Колективно знайдіть і прочитайте розмову вчительки і Давида
-----------------	---	---

Перевірка всіх завдань.

IV етап	Варіант 1 Перегляньте текст і подумайте, якою інтонацією передати своє ставлення до прочитаного. Складіть текстограму, на якій треба вказати різні інтонації голосу під час читання тексту.	Варіант 2 Поясніть вживання !, ? в кінці речень: Що! (<i>здивування</i>) Вчителька просила принести зброю? (<i>занепокоєння</i>) Ой! Мій годинник пропав! (<i>страх</i>)
----------------	---	---

Приклад текстограми

Учні варіанта 1 пояснюють, чому треба по-різному читати окремі частини тексту:

спокійно – учні слухають повідомлення вчительки;

здивовано – всі захоплено розглядають ножа;

схвильовано – учні переконалися, що принести ножа не найкраща ідея;

із захопленням – всі уважно, з цікавістю розглядали предмети;

занепокоєно – всім було прикро, що пропав золотий годинник;

з полегшенням – все скінчилося якнайкраще

учні варіанта 2 з допомогою вчителя з відповідною інтонацією читають речення з ?, ! .

Спільне завдання

1. Підготуватися до правильного, свідомого і виразного читання.
Перевірка – читання «ланцюжком»
2. Колективна робота. Виконання завдань 2—7, с. 17

«Дивний звір». Галина Малик

I. Колективна робота

1. Мовчазне читання вірша.

- Ким насправді був дивний звір?
- Навіщо, на вашу думку, Галина Малик написала цього вірша?

2. Словникова робота. Учні переглядають текст і відшуковують слова, яких вони не знають (*з недавніх пір, шкарпетки, облиш, досить, шухляда, безладдя*). Відшукування речень з цими словами.

3. Читання тексту. Ігри:

1) Читання за «диктором», «блискавка», допомога Незнайкові (учитель читає вірш, роблячи помилки у словах. Учні виправляють і читають правильно); наздожени речення (учитель починає читати речення, а учні продовжують).

2) Читання «ланцюжком», звертаючи увагу на розділові знаки.

II. Складання плану

	Варіант 1	Варіант 2
I етап	Прочитайте мовчки вірш і поділіть його на закінчені частини	Доберіть сюжетні малюнки відповідно до змісту

Перевірка варіанта 2.

Учні словесно описують дібрані малюнки (*Хата, біля якої стоїть дивний звір. Стіл, на якому лежать різні речі. Звір жує блокнот, тримає в лапі зошит. Хлопчик кладе в шухляду олівці, вішає на стілець штанці. Удалині видніється звір, який тікає.*)

	Варіант 1	Варіант 2
II етап	Доведіть свою думку щодо поділу вірша на частини (<i>У першій частині йдеться про те, що в хаті завівся дивний звір. У другій – що звір усе ковтає. У третій – про те, що хлопчик почав стехити за своїми речами.</i>)	Виберіть головні малюнки (<i>Звір стоїть біля хати. Не-Знаю-Де все ковтає. Хлопчик складає речі.</i>)

Перевірка всіх завдань. Слухають всі.

III етап	Варіант 1 Придумайте заголовки до кожної частини вірша	Варіант 2 Доберіть підписи до головних малюнків
-----------------	--	---

Перевірка всіх завдань.

II. Спільне завдання

1. Відбір заголовків до плану. (1. У хаті завівся дивний звір. 2. Не-Знаю-Де все ковтає. 3. Хлопчик переміг звіра.)
2. Читання вірша частинами за складеним планом.
3. Складання розповіді «Що робити, щоб у мене не завівся дивний звір?»

«Манюсінка». Василь Ґренджа-Донський

I. Колективна робота

1. Учитель читає вірш.

- Послухайте і скажіть, чому вірш має назву «Манюсінка».
- Навіщо, на вашу думку, Галина Малик написала цього вірша?

2. Словникова робота (*вдова, нудьга, ворожбитка, скропила, ячмінь*).

II. Читання вірша

I етап	Варіант 1 Прочитайте мовчки і виберіть багатоскладові слова (<i>хатиночка, ворожбитка, промовляє, прегарна, стеблинка, півмезинчика</i>)	Варіант 2 Робота з учителем. Читання пошепки за «буксиром».
---------------	--	---

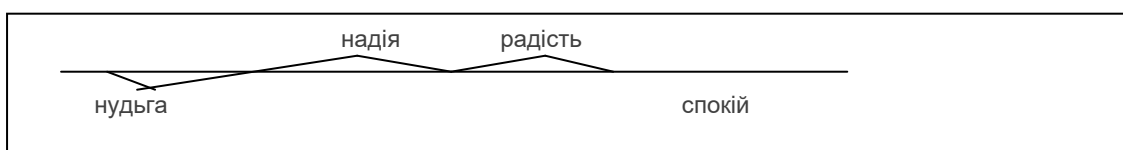
Перевірка варіанта 1. Гра «Луна».

II етап	Варіант 1 Відшукайте слова – назви дій, які розкривають зміст вірша (<i>жила, хотіла, пішла, посадила, скропила, зросла, вибухає, простягла, годувати</i>)	Варіант 2 Читайте пошепки далі і думайте, про що читаєте (<i>про стареньку вдову, про ворожбитку, про зернятко, про прегарну квітку...</i>)
----------------	--	---

Перевірка всіх завдань. Слухають всі.

Читання «ланцюжком вірша «Манюсінка».

III етап	Колективне складання текстограми.
-----------------	-----------------------------------

III. Колективна робота

Виконання завдань 1—7, с. 25

Вірші «Шпаки і шпаченята». Галина Кирпа; «Неслухняний дощик». Галина Малик; «Осінь». Валентин Бичко; «Осінь». Віктор Терен

I. Вірш «Шпаки і шпаченята». Галина Кирпа

1. Учитель читає вірш.

- Чому стурбовані шпаки і шпаченята?

2. Робота в парах.

Читання пошепки по реченню «ланцюжком».

Пошук образних висловів (*дощик цяпає, негодяна пора, дощик робиться дощем*)

II. Вірш «Неслухняний дощик». Галина Малик

1. Учитель читає вірш.

- Доведіть, що дощик був неслухняним.

2. Робота в парах.

Читання вірша по реченню «ланцюжком».

Пошук слів, які показують явища природи, як живі істоти (*казала Мама-дощика, пошию сорочку, погнала за Дощиком, Дощик змерз*)

III. Вірші про осінь

Варіант 1

Прочитайте вірш Валентина Бичка, знайдіть образні слова (*непомітно з'явилася, золотокосі берізки, багряніють дуби, сонцелюби*)

Варіант 2

Прочитайте пошепки вірш Віктора Терена. Як вітер грається з пожовклим листком?

IV. Колективна робота

Виконання завдань 1—7, с. 29

«Люблю». Григорій Фалькович

1. Учитель читає вірш.

- Які слова повторюються у вірші? Навіщо?

2. Робота в парах.

- Прочитайте строфи пошепки. Виділяйте в кожній строфі головну думку.

3. Колективна робота

1) Гра: хто запам'ятав більше предметів, які любить герой вірша.

2) Скласти усно твір «Що я люблю».

3) Виконання завдань 1—4.

«Хлопчик-брехун, селяни і вовк». Езоп

1. Самостійне читання тексту.

2. Робота в парах.

1) Вибіркове читання

- Що робив раз-у-раз хлопчик?
- Що бачили селяни?
- Чи з'явився вовк?
- Що почав робити хлопчик?
- Чи прийшли люди на допомогу?
- Що трапилося з отарою?

3. Колективна робота

Виконання завдань 2—8, с. 34.

«Слон Елмер». Девід Маккі. Переклад Івана Іщенко

I. Колективна робота

1. Читання вчителем казки «Слон Елмер».
2. Словникова робота. Відшукування речень із заданими словами (*клаптикова ковдра, ніхто й вухом не повів, сурмить, луснула*).

II. Поетапна робота над текстом

I етап	Варіант 1 Прочитайте мовчки оповідання і виберіть багатоскладові слова	Варіант 2 Робота з учителем. Читання пошепки за вчителем, дотримуючись вимог: читай плавно, дочитуй закінчення, не пропускай букв.
---------------	--	--

Перевірка завдань варіанта 1.

Гра «Луна». Учні по черзі називають багатоскладові слова, а інші – повторюють їх.

II етап	Варіант 1 Прогляньте мовчки текст, відшукайте ключові слова, які розкривають зміст казки (<i>жив, сірі, клаптикова ковдра, неслонячого кольору, люблять, сірі ягоди, не помітили, сурмить, змила, день Елмера, єдиний</i>)	Варіант 2 Продовжують читати далі, щоб потім коротко сказати, про що вони прочитали
----------------	--	---

Перевірка всіх завдань. Звернути увагу на те, щоб учні коротко відповідали на запитання: Про що ти прочитав? (*Я прочитав про зустріч Елмера з іншими тваринами... Про те, як Елмер став сірим...*)

<p>III етап</p>	<p>Варіант 1</p> <p>Прогляньте текст і відшукайте образні слова, вирази (<i>ніхто й вухом не повів, луснула дощова хмара, показав своє обличчя</i>)</p>	<p>Варіант 2</p> <p>Вішуйте слова, вислови, які сподобалися.</p> <p>Учитель читає ще раз текст, учні слідкують і знаходять цікаві для них речення (<i>Елмер – яскрава клаптикова ковдра. Слони підскачили від несподіванки....</i>)</p>
------------------------	--	--

Перевірка всіх завдань.

III. Спільне завдання

1. Читання тексту «ланцюжком».
2. Виконання завдань 1—8, с. 37.

«Були собі два брати». Сашко Дерманський

I. Колективна робота

1. Словникова робота. Розглянути словничок на с. 41.
Пояснити значення слів (пірати, нестерпні, закарлючки, шати, штучки, скарби, спори, стомилися нівроку) і розказати, якими були два брати.

II. Поетапна робота над змістом вірша

I етап	Варіант 1 Прочитайте мовчки і відшукайте опорні слова (<i>були, не слухалися, пляшки, скарби, пірати, читати, сварилися, дві піратки, буває</i>)	Варіант 2 Робота з учителем. Читання пошепки за вчителем.
---------------	--	--

Перевірка завдань варіанта 1.

II етап	Варіант 1 Виберіть слова, які розкривають характер і поведінку братів (<i>замурзані, не слухалися, нестерпні, кричали, ледь могли читати, сварились, побились, кусалися</i>)	Варіант 2 Продовжують читати далі, звертаючи увагу на розділові знаки.
----------------	--	--

Перевірка всіх завдань.

III етап	Варіант 1 Прогляньте текст і виберіть речення до малюнків на с. 40	Варіант 2 Закінчіть читати і виберіть речення до малюнків на с. 41.
-----------------	--	---

Перевірка всіх завдань.

III. Спільне завдання

1. Читання тексту «ланцюжком».

2. Виконання завдань 1—7, с. 41.